

ХАБАҚҚУҚ ПАЙҒАМБАРНИНГ КИТОБИ

Кириш

Хабаққуқ пайғамбар Яхудо юртининг қулаши арафасида фаолият кўрсатган. Бобилликлар милоддан олдинги 605 йилда Яхудо юртига ҳужум қилишган*.

Китобнинг биринчи ва иккинчи бобларида Хабаққуқ пайғамбар билан Худо ўртасидаги суҳбат баён қилинади. Хабаққуқ пайғамбар адолатсизлик ва жиноятларга тўлиб–тошган Яхудо юрти* ҳақида Худога шикоят қилади. Шунда Худо Хабаққуққа Ўз режасини аён қилиб, Яхудо халқини Бобилликлар орқали жазоламоқчи эканини айтади. Лекин Хабаққуқ бунга эътироз билдиради. Яхудо халқидан беш баттар гуноҳкор бўлган Бобилликларни Худо жазо воситаси сифатида ишлатишини Хабаққуқ ҳеч тушунмайди. Бу унга адолатсизликдай туюлади. Бироқ Худо Хабаққуққа жавоб бериб, вақти келиб Бобилликларни ҳам жазолашини айтади.

Худодан жавоб олган Хабаққуқ пайғамбар Худога бўлган ишончини эълон қилиб, китобни гўзал қўшиқ билан якунлайди. У Худога шукроналар айтиб, Худонинг беқиёс қудрати ва улуғворлигига ҳамду санолар куйлайди.

1–БОБ

¹ Хабаққуқ пайғамбарга ваҳий орқали аён бўлган башорат.

Хабаққуқ Худога адолатсизликдан шикоят қилади

² Эй Эгам, қачонгача Сендан ёрдам сўраб ёлвораман?! Менга қулоқ соласанми ўзи?! Қачонгача: “Зўравонликдан қутқар!” деб илтижо қилавераман?! Бизга нажот берасанми ўзи?! ³ Нима учун ноҳақликка қараб туришим керак?! Бундай ҳақсизликка қандай чидай оляпсан?! Атрофимга назар солсам, зўравонлиги талончиликни кўраман. Жанжал ва уруш авж олмоқда. ⁴ Оқибатда қонун ўз кучини йўқотди, адолат эса поймол бўлди. Фосиқлар солиҳлардан баланд келгани учун ноҳақ ҳукм чиқариляпти.

Худо Хабаққуққа жавоб беради

⁵ Атрофдаги халқларга назар солинглар! Уларга яхшилаб қаранглар! Кўрганингиздан ҳайратда қоласизлар. Сизнинг даврингизда Мен шундай бир иш қиламанки, агар эшитсангиз қулоғингизга ишонмайсизлар. ⁶ Мана, Мен Бобилликларни* ғоят кучайтирмоқдаман. Бу халқ шафқатсиз ва тажовузкордир. Улар дунёнинг ҳар томонига юриш қиладилар, ўзга юртларни босиб оладилар. ⁷ Ҳаммани кўрқув, ваҳимага соладилар. Ўзига хон, ўзига бек бўлган такаббурдир улар. ⁸ Уларнинг отлари қоплондан чаққон, кечаси изғийдиган бўрилардан хавфли. Отлиқлари узоқдан отларини елдириб келишади, ўлжасига ташланадиган бургут каби учиб келишади.

⁹ Уларнинг тўдалари зўравонлик мақсадида келишади. Улар саҳродан келадиган қуюн каби бўлиб, қум йиққандай асирларни йиғишади. ¹⁰ Шоҳларни мазахлашади, ҳукмдорларни масхара қилишади. Мустаҳкам шаҳарлар устидан кулишади. Ўша шаҳарлар деворларига қиялатиб тупроқ уядилар*. Уларни қўлга киритадилар. ¹¹ Сўнг шамол каби тез ўтиб кетишади. Улар ўз кучини худо деб

биладилар, шунинг учун жазодан қоча олмайдилар.

Хабакқуқ Худого яна шикоят қилади

¹² Эй Эгам Худо, Муқаддас Худойим! Доимо мавжуд бўлган Худо Сен эмасми?! Шундай экан, Бобилликлар дастидан биз йўқ бўлиб кетмаймиз. Эй Эгам! Сен, ҳукмимни амалга оширсин, деб Бобилликларни танладинг. Эй суянган Қоям! Сен, халқимни жазоласин деб, уларни тайинладинг. ¹³ Сенинг кўзларинг шу қадар покизаки, Сен ёвузликка қараб туролмайсан. Ҳақсизликка чидай олмайсан. Ҳайронман, қандай қилиб бу маккор одамларга чидаб юрибсан?! Бу қабиҳлар ўзларидан солиҳроқ халқни ямлаб ютяпти-ку, қандай қилиб уларга индамай жим турибсан?!

¹⁴ Сен одамларни денгиздаги балиқлар каби қилдинг, йўлбошчиси бўлмаган денгиз махлуқларига ўхшатиб қўйдинг. ¹⁵ Бобилликлар одамларни ўз қармоғига илинтирадилар. Тўр ташлаб балиқ овлагандай уларни овлайдилар. Ёйма тўрларига* тушириб, қирғоққа тортиб чиқарадилар. Овини кўргач, хурсанд бўлиб севинадилар. ¹⁶ Ҳа, тўрлари туфайли улар мўл ўлжа оладилар, сара таомлардан тановул қиладилар. Шунинг учун тўрларига атаб қурбонликлар келтирадилар, ёйма тўрларига атаб тутатқилар тутатадилар*.

¹⁷ Қачонгача улар тўрлари билан элларни овлайдилар?! Қачонгача халқларни шафқатсиз нобуд қиладилар?!

2-БОБ

¹ Мен минорага чиқиб оламан. Шаҳар деворидан олисларга қараб, Эгамнинг жавобини кутаман. Шикоятимга жавоб берганда, Унга нима айтишимни ўйлаб кўраман*.

Худо Хабакқуққа жавоб беради

² Эгамиз менга шундай жавоб берди: “Сенга аён қилган сўзларимни тош лавҳаларга аниқ қилиб ёз, югуриб кетаётган одам уни бир қарашданоқ ўқий оладиган бўлсин. ³ Башорат белгиланган вақтда амалга ошади. Ўша вақт ҳадемай етиб келади, башорат рўёбга чиқади. Борди-ю, у кечикадиган бўлса, сабр қилгин. У албатта бажо бўлади, кеч қолмайди.

⁴ Менга қара! Тўғри йўлдан юрмаганлар ҳалок бўлади*. Солиҳлар эса Худого бўлган садоқати* туфайли тирик қолади.”

Хабакқуқ фосиқларнинг жазо олишини эълон қилади

⁵ Бойлик* алдамчидир. Бойлар такаббурдирлар, улар ҳеч қачон тиниб-тинчимайдилар. Улар ўликлар диёри каби очкўз, ўлим каби тўймайдилар. Улар халқларни ўзларига тобе қилишади, элларни қўл остига олишади. ⁶ Асирликка тушганлар уларни нафратомуз мазах этадилар, масхара қилиб, шундай айтадилар:

“Эй бировнинг бойлигини талаб, уюм қилганлар, сизнинг ҳолингизга вой! Сизлар бировнинг нарчасини қайтармай, қарзларингизни* орттириб юрибсизлар. Бундай ҳол узоққа чўзилармиди?! ⁷ Қарзларингизни қистайдиганлар тўсатдан пайдо бўлади. Улар келиб, сизларни даҳшатга солишади. Шунда сизлар улар учун ўлжа бўласизлар. ⁸ Сизлар кўп халқларни таладингиз. Одамларнинг қонини тўқдингиз, юртлару шаҳарларни вайрон қилиб, у ердагиларни нобуд қилдингиз. Шунинг учун омон қолган халқлар энди сизларни талон-тарож қиладилар.

⁹ Эй ҳаром йўл билан бойлик топиб, уйига ташиганлар, сизнинг

қолингизга вой! Сизлар уйларингизни баландликда қуриб, ўзингизни кулфат чангалидан асрамоқчи бўлдингиз. ¹⁰ Аммо ҳийлаларингиз хонадонингизни шарманда қилди. Сизлар кўп халқларни нобуд қилганингиз учун ўз бошингизга етдингиз. ¹¹ Ҳатто уйингиз деворидаги тошлар зўравонлигингиздан дод солади. Тўсинларнинг ноласи акс садо бўлиб чиқади.

¹² Эй қотиллик ила шаҳарлар қурганлар, қолингизга вой! Эй зўравонлик ила қўрғонларга асос солганлар, қолингизга вой! ¹³ Эллар беҳуда тинкасини қуритади. Халқларнинг тер тўкиб эришганлари оловга ем бўлади. Бу Сарвари Оламнинг иши эмасми?!

¹⁴ Ҳа, сувлар тўлдиргандай денгизни,
Ер юзи тўлиқ билиб олади Эгамизнинг улуғворлигини.

¹⁵ Эй қўшни халқларга шаробни зўрлаб ичирганлар, қолингизга вой! Яланғоч баданларини томоша қилайлик деб, уларга ғазабингиз шаробидан* ичирдингиз. Уларни маст қилдингиз. ¹⁶ Бироқ сизлар обрў топмай ўзингиз шармандалиқдан маст бўласизлар. Қани, ичинг! Яланғоч танангизни кўрсатинг! Ана, Эгамизнинг ўнг қўлидаги жазо косаси сизларга етиб келди! Обрўйингиз тўкилиб, шармандангиз чиқади. ¹⁷ Ҳа, Лубнонда қилган зўравонлигингиз* ўз бошингизга етади. У ерда ёввойи ҳайвонларни қирдингиз, энди ҳайвонлар сизларни даҳшатга солади. Чунки сизлар юртлару шаҳарларни вайрон қилдингиз. Одамларнинг қонини тўкиб, уларни нобуд қилдингиз.

¹⁸ Инсон ясаган бутдан не фойда?! Санамнинг фойдаси борми ёлғондан бошқа?! Нега одам ўзи ясаган нарсасига умидини боғлайди?! Нега тили йўқ бир бутни ясайди?! ¹⁹ Қолингизга вой, эй бир парча ёғочга «Уйғон!» деганлар! Қолингизга вой, эй тилсиз тошга «Тур!» деб ёлворганлар! Бут сизга тўғри йўл кўрсатармиди?! Олтину кумуш билан қопланган бутнинг жони бормиди?!

²⁰ Эгамиз эса Ўзининг муқаддас Маъбадидадир.
Унинг олдида бутун дунё сукут сақласин!”

3–БОБ

Хабаққуқ ибодат қилади, ваҳийда Худони илоҳий жангчи тимсолида кўради

¹ Хабаққуқ пайғамбарнинг куйга солинган ибодати куйидагича:

² “Эй Эгам, мен Сенинг шуҳратинг ҳақида эшитдим. Қилган буюк ишларингдан ҳайратда қолдим. Эй Эгам, бизнинг давримизда ҳам шундай ишларингни қилгин. Одамлар Сенинг нималарга қодир эканлигингни билиб қўйишсин. Ғазабланганингда меҳр–шафқатни эсдан чиқармагин.

³ Худо келади Эдом юртидан*,
Муқаддас Худо келади Порон қирларидан*.
Унинг улуғворлиги кўкни порлатар,
Ҳамду саноларига бутун дунё тўлар.

⁴ Улуғворлиги чақмоқдай чақнар,
Нур сочилар Унинг қўлидан —

Куч яширинган билагидан.

⁵ Унинг олдида юради ўлат,
Унинг кетидан эргашади офат.

⁶ Тўхтаганда ер силкинади,
Назар солганда халқларни титроқ босади.
У юрган кўҳна йўллар бўйидаги
Мангу тоғлар ўпирилиб тушади,
Абадий қирлар чўкиб паст бўлади.

⁷ Кўшон халқининг қўрққанини мен кўряпман,
Мидиён* халқининг дағ-дағ қалтираганини кўряпман.

⁸ Эй Эгам, наҳотки ғазаблансанг дарёлардан?!
Наҳот Сенинг жаҳлинг чиқса ирмоқлардан?!
Ёки Сенинг қасдинг бормиди денгиздан?!*
Шунинг учун отларингни чоптирасанми,
Зафарли жанг араваларингга миниб оласанми?!

⁹ Сен ғилофдан чиқарасан камонингни,
Ўқларга тўлдирасан ўқдонингни.
Дарёлар билан ёрасан ер юзини.

¹⁰ Буни кўрганда тоғларни дард тутар,
Шиддатли оқим кўпириб оқар.
Денгиз тубидан нидо янграр,
Денгиз тўлқинлари кўкка интилар.

¹¹ Сенинг ўқларинг учиб чақнайди,
Найзаларинг ялт этиб ёнади.
Бундан куёшу ой ўз жойида қотиб туради*.

¹² Сен жаҳл устида босиб ўтарсан ер юзини,
Ғазабга миниб оёқ ости қиларсан халқларни.

¹³ Қутқариш учун келасан Ўз халқингни,
Ўз танлаганинг орқали озод қилиш учун уларни*.
Фосиқ халқнинг йўлбошчисини урасан,
Бошдан-оёқ уни шилиб ташлайсан.

¹⁴ Ана, ғанимларимиз қуюн каби келяптилар,
Бизни ҳар ёққа тарқатиб юбормоқчи бўляптилар.
Ўз уясида ўлжасини ғажиган йиртқич ҳайвондай,
Осон овидан ўзида йўқ севинаяптилар.
Сен эса уларнинг йўлбошчисини ўз ўқлари билан ҳалок қиласан.

¹⁵ Отларинг туёқлари денгизни* босиб эзади,
Баҳайбат сувларни бир жойга йиғиб қўяди.”

Хабаққуқ Худога бўлган ишончини эълон қилади

¹⁶ Мен буларни* эшитдим.

Шунда увушди менинг юрагим,
Титрай бошлади лабларим,
Мадорим қолмай, қалтиради тиззаларим.

Аммо мен сабр-тоқат қиламан,
Босқинчиларимиз бошига тушадиган кулфат кунини кутаман*.

¹⁷ Борди-ю, анжир дарахти гулламай қолса,
Узум токлари мева тугмаса,
Зайтун дарахтлари ҳосил бермаса,

Даладаги экинлар унмай қолса,
Қўраларда қўйлар қолмаса,
Оғилхоналар бўм-бўш бўлса,
¹⁸ Шунда ҳам Эгамдан шод бўларман,
Нажоткорим Худодан қувонарман.
¹⁹ Эгам Раббий менинг қудратимдир.
У оёқларимни кийик оёғидай қилади,
Чўққилар узра мени бехатар юргизади.

Ижрочилар раҳбарига. Торли асбоблар жўрлигида.

ИЗОҲЛАР

Бобилликлар...Яхудо юртига хужум қилишган — 4 Шоҳлар 24:1-4, Дониёр 1:1-7 га қаранг.

Яхудо юрти — жанубий шоҳлик назарда тутилган. Тўлиқроқ маълумотга эга бўлиш учун луғатдаги ЯХУДО сўзига қаранг.

1:6 *Бобилликлар* — ибронийча матнда *Халдейлар*, ўша вақтда Бобилликлар шу ном билан ҳам аталарди.

1:10 *Ўша шаҳарлар деворларига қиялатиб тупроқ уядилар* — қадимги даврларда душманлар девор билан ўралган шаҳарга хужум қилаётганларида, кўпинча деворга қиялатиб тупроқ уйганлар. Шу йўл билан улар шаҳарни ҳимоя қилаётган халққа хужум қилиш учун деворни бузишга ёки ошиб ўтишга қулай имконият яратганлар.

1:15 *Тўр...Ёйма тўрлари...* — Хабаққуқ балиқ овлашда ишлатиладиган икки хил тўр ҳақида сўз юритиб, Бобил лашкарининг қудратини тасвирлайди. Бу билан у Бобил лашкардан қочиб-қутулишнинг иложи йўқлигини кўрсатмоқчи. Матнда ишлатилган тўрларнинг биринчиси думалоқ шаклда бўлиб, атрофига тошлар боғланар эди. Бундай тўрдан битта балиқчи фойдаланса ҳам бўларди. Иккинчи тўрнинг шакли эса узун тўртбурчак эди. Бу тўрнинг пастки томонига тошлар боғланар эди. Бундай тўрни бир нечта балиқчилар сувга отиб, уни икки тарафидан қирғоқ томон тортиб балиқ овлашарди.

1:16 *...тўрларига атаб қурбонликлар келтирадилар, ёйма тўрларига атаб тутатқилар тутатадилар* — бу жумла мажозий маънони ифодалаб, Бобилликлар ўз лашкарининг куч-қудратига ва ҳарбий салоҳиятига худога сиғингандай сиғинганларини кўрсатади (шу бобнинг 11-оятига қаранг).

2:1 *Шикоятимга жавоб берганда, Унга нима айтишимни ўйлаб қўраман* — ибронийча матндан. Қадимий сурёнийча таржимада *Қани кўрай-чи, У менинг шикоятимга қандай жавоб бераркан.*

2:4 *Менга қара! Тўғри йўлдан юрмаганлар ҳалок бўлади* — ёки *Такаббурларга бир қара! Улар эгри йўллардан юрмоқда.*

2:4 *Худого бўлган садоқати* — ёки *имони.*

2:5 *Бойлик* — Кумрон қўлёмаларидан. Ибронийча матнда *Шароб.*

2:6 *қарзларингиз* — мажозий маънода ишлатилган бу сўз бошқалардан зўравонлик билан тортиб олинган нарсаларга ишора қилади. Зўравонлар худди бошқалардан қарз олавериб, ўзининг бошига кулфат келтирадиган одамларга ўхшайди. Мана шу зўравонлар, бир кун келиб, қилмишлари учун жазо оладилар.

2:15 *ғазабингиз шароби* — бу ўринда шароб Худо ғазабининг рамзи бўлиб, шаробдан маст бўлиш Худонинг ҳукмига дучор бўлишни билдиради. Шароб ичавериб маст бўлиб қолган инсон баъзан Худонинг ғзаби остида қолган инсоннинг тимсоли эди (Ишаё 51:17-23, Еремиё 25:15-29 га қаранг). Мазкур оятда Хабаққуқ бу тимсолни Бобилнинг бошқа халқларга бўлган ғзабини — уларни хўрлаганини ва юртларини вайрон қилганини ифодалаш учун ишлатган. Аммо шу бобнинг 16-оятда Хабаққуқ бу тимсол орқали Бобилни огоҳлантириб, Худо уларни жазолайдиган вақт келишини айтади.

2:17 *Лубнонда қилган зўравонлигингиз* — Лубнон тоғлари ўзининг катта садр

дарахтлари ва гўзал табиати билан машхур эди (Қонунлар 3:25, Забур 103:16-17 га қаранг). Бобилликлар ўша дарахтларнинг кўпини кесиб ташлаган эдилар (Ишаё 14:3-8 га қаранг).

3:3 Эдом юрти — ибронийча матнда *Темон*, Эдом юртининг шимолий қисмидаги муҳим шаҳар. Бу ўринда Темон Эдомнинг шеърий номи сифатида ишлатилган (Ҳакамлар 5:4-5 га қаранг).

3:3 Порон қирлари — Синай ярим оролининг шарқ томонидаги, Қизил денгизнинг Ақаба қўлтиғи бўйидаги ерлар. Оятдаги Эдом ва Порон номлари Яҳудо халқига ўз тарихини эслатади (Қонунлар 33:2 га қаранг). Худо уларнинг ота-боболарини Мисрдан Синай тоғига олиб бориб, ўша ерда — Порон қирлари яқинида уларга ўнта амрни берган эди. Шундан кейин Худо уларни Эдом юрти орқали шимол томонга, Канъон юртига бошлаб борди ва уларга ўша юртни босиб олишларига ёрдам берди. Бу юртни Худо Иброҳимга ва унинг наслига ваъда қилган эди. Муаллиф шу бобнинг 3-15-оятларида баён қилган ваҳий орқали Яҳудо халқига, Худо сизларнинг ота-боболарингизга ўтмишда қандай мадад берган бўлса, сизларга ҳам шундай қилади, дея далда беради.

3:7 Кўшон...Мидиён... — Синай ярим оролида яшаган икки халққа ишора қилинган бўлиши мумкин. Мусо даврида Исроил халқи Мисрдан чиққан пайтда атрофдаги халқлар қўрқувга тушган эдилар (Чиқиш 15:13-16, Ёшуа 2:8-11 га қаранг). Кўшон ва Мидиён номлари ҳакамлар даврида яшаган иккита халқни ҳам билдириши мумкин. Худо улар орқали Исроил халқини гуноҳлари учун жазолаган, кейинчалик эса уларнинг ўзларини ҳам жазолаган эди (Ҳакамлар 3:8-11, 6:1-6, 7:9-25 га қаранг). Худо Бобил халқига нисбатан ҳам худди шу йўлни тутганди. Худо улар орқали Яҳудо халқини жазолаган, кейинчалик эса Бобилликларнинг ўзларини ҳам жазолаган эди.

3:8 ...дарёлар...денгиз... — Нил дарёси, Қизил денгиз ва Иордан дарёси назарда тутилган бўлса керак (мисол учун, Чиқиш 7:20-24, 14:1-31, Ёшуа 3:1-17 га қаранг).

3:11 ...қуёшу ой ўз жойида қотиб туради — Ёшуа 10:12-14 га қаранг.

3:13 ...Ўз танлаганинг орқали озод қилиш учун уларни — ёки *...Ўз танлаганингни озод қилиш учун*. Бу ўринда *Ўз танлаганинг* деб таржима қилинган ибронийча сўз Эски Аҳдда кўпинча Худо томонидан танланган шоҳ ва қутқарувчига ишора қилади. Бобилни босиб олган Форс шоҳи Курушга нисбатан ҳам шу ибронийча сўз ишлатилган (Ишаё 45:1 га қаранг, яна Ишаё 41:2 га ва ўша оятнинг изоҳига қаранг).

3:15 денгиз — Чиқиш 14:1-31 га қаранг.

3:16 булар — шу бобнинг 3-15-оятларида баён этилган ваҳийга ёки 1:5-11 даги хабарга ишора.

3:16 Аммо мен...кутаман — ёки *Чунки мен жимгина кулфат кутишим керак, Юртимизни босиб оладиган халқнинг хужумини кутишим керак*.